

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В ХХІ СТ.

УДК 78.087.681(477)

Анна Шарифова, *пошукувач кафедри історії музики*

*Львівської національної музичної академії імені М. Лисенка,
хормейстр Народного дівочого хору "Ліра"
Львівського національного університету імені Івана Франка,
керівник дитячого хору Дублянської школи мистецтв*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В ХХІ СТ.

У статті розглядаються актуальні питання дитячого хорового виконавства. Обґрунтовується роль дитячих хорових колективів в розвитку музичного мистецтва України ХХІ століття.

Ключові слова: *музичне мистецтво, дитячі хорові колективи, хорове виконавство.*

Лит. 5.

Постановка проблеми. ХХІ століття – у багатьох відношеннях століття особливе. Ще ніколи людство не переживало за такий короткий історичний період таких гострих соціальних потрясінь (соціологічних, культурних, мистецьких) та напруження протиріч.

В контексті соціальних негараздів сьогодення питання перспективи розвитку дитячого хорового мистецтва постає, як ніколи, гостро й актуально, адже криза культури – це, насамперед, криза духовності. Тому завдання дитячого хорового виконавства є першочерговим і необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань становлення дитячого хорового мистецтва представлені сьогодні роботами таких авторів: О. Стріхар, О. Гринюк, С. Цапик, В. Тесленко, О. Скопцова, Л. Серганюк та інші.

Мета статті: виявити і оцінити з сучасних позицій внесок дитячих хорових колективів в розвиток музичного мистецтва країни.

Виклад основного матеріалу. Хорове мистецтво – це шлях динамічного розвитку живих традицій музично-художнього мислення, що вироблялося століттями в народній і професійній музиці. Крім того, особлива увага саме до хорового мистецтва, до ролі хорових колективів у музичному житті країни теж виникла не випадково. Адже залишаються певні традиції, які є питомими для українського світобачення. Однією з них була і є хорова та пісенна творчість, яка виникла на основі фольклору, адже саме через пісню, яка здебільшого виконувалася хором наш народ виражав і своє світосприйняття, і своє бачення історії.

На наступному етапі найвищі художні досягнення хорової музики завдячують церковно-релігійній культурі, оскільки християнська церква протягом багатьох віків була основним центром музичного професіоналізму. Яскравим прикладом

були численні хори при парафіяльно-приходських, братських, монастирських школах, а зростаючі вимоги до їх виконавського рівня робило дедалі актуальнішим розвиток хорового мистецтва, зокрема дитячого.

Зв'язок минулого і сучасності вічний і безперервний. Саме тому в Україні продовжується практика створювання дитячих хорових колективів при церквах. Наприклад: дитячий аматорський хор "Божі ангеліята" (м. Івано-Франківськ), "Херувими" (м. Львів), "До Богородиці" (м. Львів), дитячо-молодіжний хор Спасо-Преображенського кафедрального собору (м. Вінниця), дитячо-молодіжний хор УГКЦ Покрови Пресвятої Богородиці (м. Тернопіль) та ін. Ці хори мають значні творчі досягнення. Більш за те, їх вагомий внесок полягає у впливові на всі соціальні групи населення.

У зв'язку з своєрідною репертуарною спрямованістю визначається головний напрямок подальшого становлення саме таких колективів. Це стає важливим кроком у процесі формування музично-естетичної і духовної культури дитини, відкриваючи красу і зміст не тільки церковних піснеспівів, а й власне хорової музики – класичної та сучасної, що формує добрий музичний смак. Такі дитячі церковні хори є не лише активними учасниками парафії, а і учасниками різноманітних концертних виступів.

Особливою увагою в наш час користуються і дитячі хорові колективи музичних шкіл, центрів творчості, центрів культури і дозвілля, шкіл мистецтв, хорових студій. Це "Оберіг" (м. Винники), "Жайвір" (м. Львів), "Радуниця" (м. Львів), "Подільські солов'ї" (м. Хмельницький), "Весняні голоси" (м. Харків), "Радість" (м. Київ), "Глорія" (м. Житомир), "Едельвейс" (м. Ужгород), "Елегія" (м. Черкаси), "Кантилена" (м. Маріуполь), "Зозуленька" (м. Кіровоград) та багато ін.

Багато дитячих хорів здобули світове визнання.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В ХХІ СТ.

Це “Дударик” (м. Львів), “Щедрик” (м. Київ), “АЕДА” (м. Умань), “Жайворонок” (м. Севастополь), “Сяйво” (м. Ніжин) та ін.

Саме розмах дитячого виконавства, розвиток хорових традицій, впровадження вже знайденого досвіду є показником формування професійного дитячого хорового мистецтва України в ХХІ столітті.

Складністю і багатогранністю їх діяльності в сучасних умовах є особливо високі вимоги до рівня не лише теоретичних знань, а й до практичної підготовки дітей – співаків.

Пріоритетною в репертуарі дитячих хорів є українська музика, серед якої, обробки українських народних пісень, класична та сучасна хорова музика для дітей. Звучать також в їхньому виконанні музичні шедеври й всесвітньовідомих композиторів: Й.С. Баха, Дж. Перголезі, В. Моцарта, Л. Деліба, Й. Брамса, Ф. Пуленка, Й. Штрауса, П. Чайковського, О. Некрасова, Г. Свиридова, Р. Щедрина та багатьох інших.

Стосовно манери виконання хори відзначаються високою вокальною культурою, яскравістю та самобутністю виконання, використанням складної хорової палітри, емоційністю, тонким відчуттям стилю того чи іншого твору. Це характеризує їх глибокий професіоналізм.

Творчість дітей – це органічна частина всього комплексу художніх явищ хорової музики. Щодо нього основні генеральні напрями зусиль нашої роботи ідуть у руслі розвитку дитячого хорового виконавства.

Звичайно, кожен керівник хору має усталені системи та методи, що поступово розкриваються в етапах навчання та розвитку дітей вокально – хоровому виконавству. Цим пояснюється їх увага не лише до власного надбання в галузі музичного мистецтва, а і використання загальноприйнятих та широкопримінених методик, саме Д. Кабалевського [2], К. Орфа [5] та З. Кодаї [4], кuarto-квінтової системи кавказьких народів [1].

Однак не варто було б зупинятися так детально на суті вокально-хорових новацій, коли б їх прояви не мали місце в нашій практиці, і коли б діти ясно усвідомлювали різницю між простим залученням того чи іншого вокального прийому і прийняттям будь – якої цілісної концепції хорового виконавства. Тож суттєвим в питанні перспективи розвитку дитячого хорового мистецтва України в ХХІ ст. є авторський практичний досвід з конкретними колективами. Це дитячо – юнацький хор церкви Покрови Пресвятої Богородиці (м. Львів) та хор Дублянської школи мистецтв (м. Дубляни).

Дитячо-юнацький хор церкви Покрови Пресвятої Богородиці

Можливо, подібне розмежування дитячих хорових колективів сучасності може здатися дещо прямолінійним, яке не враховує багатьох реальних нюансів. І все-таки воно уявляється нам правомірним, бо шляхи виникнення та розвитку виявляються не лише з точки зору ставлення до традицій та принципів виконавства (аматорське, професійне), а й зрештою з точки зору розуміння функції хорового мистецтва та його змісту.

Ці два хори різні за рівнем підготовки та однакові в прагненні оволодіти навиками хорового співу. Звичайно, найважливішою рисою кожного колективу є те, що у своїй роботі він спирається на постійний склад учасників і систематичність занять.

В основі практичної діяльності з цими дитячими хорами лежать чотири пункти: 1) навчання нотної грамоти; 2) розвиток слуху

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В ХХІ СТ.

(внутрішнього, гармонічного та мелодичного), почуття ритму, відчуття ладу, тональності; 3) виховання образного мислення та цілісності сприйняття музичного твору; 4) збільшення виконавських можливостей дітей.

В роботі з церковним дитячим хором йдемо від останнього пункту аби заохотити дітей

характерна для подальшого розвитку хору у культурному і соціальному середовищі.

Хотілося б сказати ще кілька слів про дитячий хор Дублянської школи мистецтв. Його вплетення в розвиток дитячого хорового мистецтва вже помітний на багатьох виступах, звітах та концертах Жовківського району.

Хор старших класів Дублянської школи мистецтв

виконанням творів, а не лише теорією музики.

Характеризуючи даний колектив, потрібно зазначити, що вокальна основа виконавства здійснювалася народною манерою звукоутворення. Та необхідність розширити репертуар привело до оволодіння дітьми округленого, прикритого звуку з головним резонуванням.

В вихованні образного мислення та цілісності сприйняття музичного твору велику роль відіграють щонедільні літургії, сценічні виступи, бо сам процес практичної діяльності має яскраве емоційне забарвлення, що дає роботу уяві та систематизує її образи.

Розвиток слуху відбувається на різноманітних розспівках, починаючи з простих та поступово ускладнюючи їх. Решті вищезазначеним компонентам відводиться найбільше уваги, адже втримати свою партію, відтворити потрібний тон, чути себе та інших – для дітей становило проблему. Вирішення її приходило кожної репетиції. Спів творів лише від камертону, почерговий спів партій, зміна темпу та штриха виконання не лише підвищила пам'ять та слух, а і надала впевненості дітям при виконанні творів.

Навчання нотної грамоти проводиться паралельно з іншими пунктами, бо більшість з дітей не володіють елементарними музичними знаннями. Це фактично є регулятором спрямованості і внутрішнього змісту навчання, бо тенденція до догматичного заучування не

Саме в цьому колективі вдало використано нові прийоми вокально-хорового мистецтва. Поєднано вправи, розспівки, різні види дихальних гімнастик, що опираються на доступність сприйняття, цікавість виконання та різноманітність поставлених завдань, що дозволяють легко і швидко запам'ятовувати нові твори.

Робота базується на тих же чотирьох пунктах. Засвоєння нотної грамоти відбувається протягом навчання в школі та носить теоретично-практичний характер. Зорове запам'ятовування творів, читка партій по партитурі все це настроює на професійність хорового навчання та розвитку розумових здібностей. Адже з музично грамотними хористами примножується й посилюється загальний ефект вокально-хорової роботи.

При всій специфічності занять, яке відбувається по групах (8 – 10 дітей) в роботі сконцентрована увага на музично-хорових принципах, що характерні для дитячого виконавства в цілому. Так формуються і розвиваються почуття ритму, форми, ладотональності, відчуття фрази та кожної музичної деталі.

Усі види навчальної діяльності на заняттях хору (інтонаційні та ритмічні вправи, сольфеджування, спів дуєтами та ін.) доцільно буде назвати системою розвитку музичного слуху. Специфіка слуху зумовлює необхідність упорядкування

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В ХХІ СТ.

звучаючого матеріалу в нашій свідомості. Це найкраще розвивається при співі українських народних пісень, де художня образність та інтонаційно-ладова будова тонко “передбачена” і оригінальними мелодіями сучасних композиторів. Прикладом може служити обробка української народної пісні “Ту-ду-ду” (аранж. Ю. Анткова).

Аналогічним шляхом йде розвиток виконавських можливостей дітей. Тут можна вказати на відповідність всіх елементів хорової звучності. Засоби звукоутворення, способи звуковедення, манера вимови слів, співвідношення голосів за силою – все це необхідно організувати в єдину систему завдяки злагодженості всіх учасників хору. Таке моделювання роботи за єдиним принципом, обумовлений різними вокальними даними дітей. Також це дозволяє добитися потрібної цілісності звучання при різноманітності використовуваних засобів навчання хоровому співу.

Висновки. Дитячий хор має ряд виняткових переваг – це рухливий, мобільний колектив, здатний виконувати концертну програму. Водночас специфіка саме дитячого хорового виконавства полягає в тому, що воно розкриває величезний простір для вияву індивідуальних творчих здібностей кожного зі співаків. Розвиток дитячого хорового мистецтва України в ХХІ столітті безперечно сприяє відродженню й зміцненню національно-культурного підґрунтя суспільного життя держави, підвищенню виконавського рівня дитячих хорових колективів, вдосконаленню професійної педагогічної діяльності хормейстерів, розширенню репертуару, створенню та апробуванню програм і методичних посібників з музичного освіти і виховання дітей та підлітків, впровадження в хорову практику передового педагогічного досвіду, створенню

експериментальних майданчиків на базі провідних дитячих співочих колективів, формуванню бази даних дитячого хорового виконавства.

Велику роль у творенні дитячого хорового мистецтва відіграє кожен дитячий колектив з його можливостями та надбаннями. Та не лише духовний і культурний розвиток буде служити їм підґрунтям для становлення в хоровому мистецтві, а і бажане матеріальне забезпечення надасть перспектив для вдосконалення своєї майстерності та впровадження в практику відомих методик навчання хоровому співу.

Доцільним вважається подальше дослідження питання діяльності дитячих хорових колективів у процесі розвитку хорового мистецтва України в ХХІ столітті.

1. Гогоберидзе А.Г. *Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений* / А.Г. Гогоберидзе, В.А. Деркунская. – М.: Издательский центр “Академия”, 2005. – 320 с.

2. Кабалецький Д.Б. *Виховання розуму і серця* / Д.Б. Кабалецький. – М.: Просвіта, 1984. – 184 с.

3. Орфеев С.Д. М. *Леонтович і українська пісня* / Д.С. Орфеев. – К.: Музична Україна, 1981. – 76 с.

4. Тайнель Е.З. *Публіцистична та дидактична спадщина Золтана Кодая: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / Е.З. Тайнель – Дрогобич: НВЦ, Каменярь, ДДПУ, 2005. – 192 с.

5. Тютюнникова Т.Э. *Уроки музики. Система обучения Карла Орфа* / Т.Э. Тютюнникова. – М.: Астрель, 2000. – 265 с.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2011

“Кращим знаряддям виховання є особа педагога, його приклад, здатний викликати наслідування”.

*Віктор Сорока-Росинський
педагог*

